

استعاره های عام احساس شادی در سه کتاب سنگ صبور، خشم و هیاهو و میرامار

نسرین محمودی برمسی^۱، مهدی پرهام^۲

^۱دانشگاه آزاد اسلامی - واحد گرمسار mahmoudi2021@yahoo.com

^۲دانشگاه آزاد اسلامی - واحد اسلامشهر mehdiparham2000@yahoo.com

چکیده

تحقیق حاضر با تمرکز بر استعاره‌های مفهومی، در پی یافتن شباهت‌ها و تفاوت‌های معنادار در زمینه‌ی استعاره‌های عام در حوزه‌ی عاطفی «شادی» بین سه اثر داستانی، سنگ صبور (به زبان فارسی)، خشم و هیاهو (به زبان انگلیسی) و میرامار (به زبان عربی) است که به شیوه جریان سیال ذهن نگاشته شده‌اند. در این پژوهش روش پیکره‌ای به کار گرفته شده است و استخراج داده‌ها با جستجوی کلیدواژه‌های مربوط به حوزه (مقصد) «شادی» و با توجه به بافت زبانی مربوطه صورت پذیرفته است. توصیف و تحلیل نمونه‌های دارای استعاره، برای بررسی حوزه‌های مبدأ و نام نگاشت‌های موجود به شیوه مقایسه‌ای انجام گردیده است. آن‌چنان که بررسی‌های آماری پژوهش حاضر اثبات می‌کند، سه داستان مورد مطالعه، استعاره‌های عام [احساسات، شیئی‌اند]، [احساسات، مکان‌اند] و [احساسات، نیرواند] را با بسامدهای مختلف به اشتراک می‌گذارند. هر سه داستان بیشترین بهره را از استعاره [احساسات نیرواند] برده‌اند که نشانه جهانی بودن استعاره‌هاست و از آنجا که بسامدهای استعاره‌های عام نامبرده شده در این داستان‌ها متفاوت هستند این تفاوت نشانگر فرهنگ-ویژه بودن آن‌هاست.

کلید واژه: استعاره عام، شادی، سنگ صبور، خشم و هیاهو و میرامار

مقدمه

درباره‌ی ادراک مفاهیم انتزاعی از طریق استعاره‌ها ابهام‌ها و پرسش‌های چندی مطرح است. کوچش نمونه‌هایی از این پرسش‌ها را چنین بیان می‌کند: «مشهور است که مفاهیم انتزاعی به صورت استعاری در قالب مفاهیم عینی درک می‌شوند. برخی از جزئیات دقیق درک استعاری چندان روشن نیست، بعنوان مثال، آیا درک استعاری با کمک مفاهیم فیزیکی که مختص مفاهیم انتزاعی خاص هستند صورت می‌گیرد؟ یا به عبارت دیگر، آیا حوزه‌های مبدا مورد استفاده در درک دامنه‌های مقصد، مفهوم خاصی دارند؟ آیا درک استعاری با کمک سیستم‌های بسیار کلی استعاره‌ها رخ می‌دهد؟» (کوچش، ۱۹۹۵)

برهنگان آشکار است که استعاره‌ها با ایجاد نوعی شباهت بین دو حوزه درک می‌شوند. در بیشتر موارد، این دو حوزه به طور مشخص با یکدیگر بسیار متفاوت هستند. در استعاره [شادی سفر است]، عناصر دو حوزه و ماهیت رابطه بین عناصر حوزه‌ها، به طور عینی یا ظاهری متفاوت هستند. از نظر ظاهری و از نظر ویژگی‌های قابل درک، به سختی می‌توان شباهتی بین دو حوزه پیدا کرد. حوزه مبدا شامل احساسات و عواطف انسانی، و حوزه مقصد شامل وسیله و مسیر و جاده است. سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که چگونه می‌توان این دو حوزه ظاهراً متفاوت را در ذهن مرتبط دانست. درک یک حوزه از نظر حوزه دیگر مستلزم درک همزمان هر دو حوزه و پر کردن شکاف بین آنها است. بر اساس نظریه تجسم، درک حوزه‌های مختلف شامل فعال شدن مناطق مختلف مغز است. هر استعاره را می‌توان بعنوان پلی بین دو حوزه متفاوت مبدا و مقصد در نظر گرفت. پلی که دو حوزه متفاوت را به هم متصل می‌کند، ممکن است حوزه‌ای انتزاعی باشد (خاتین زاده و وحدت ۲۰۱۵). وجود این حوزه انتزاعی باعث تسهیل پردازش استعاره پس از مواجهه‌های مکرر با حوزه‌های مشابه می‌شود. در واقع، هنگامی که فردی به طور مکرر با مجموعه‌ای از حوزه‌های مشابه مواجه می‌شود، در کشف ساختار انتزاعی یکسان در حوزه‌های جدید یا با آن استعاره‌هایی که تا بحال مواجهه نداشته مشکل کمتری دارد. حوزه عمومی مولد یک استعاره کلی است. هنگامی که دامنه عمومی در حوزه‌های مختلف مشخص می‌شود، مجموعه‌ای از استعاره‌های سطح خاصی تولید می‌شود. در حوزه عمومی مثال‌های مورد بحث، استعاره واحد X را داریم که عامل تغییر (نوعی حرکت) در Y است. در اینجا چیزی در مورد X و Y و حوزه‌های آنها گفته نشده است. این شکل کلی یک استعاره است که در آن هیچ چیزی در مورد خواص بین X و Y گفته نشده است. هنگامی که X و Y ویژگی‌های مشخصی را دریافت می‌کنند، مجموعه‌ای از استعاره‌های خاص تولید می‌شود (شادی سفر است، شادی حیوان است، شادی وسیله است و غیره). بنابراین، شکل عام استعاره را می‌توان به عنوان استعاره‌ای پیشرو در نظر گرفت که مجموعه‌ای از استعاره‌های خاص از آن سرچشمه می‌گیرد. همه این استعاره‌های سطح خاص را می‌توان تحت استعاره عمومی اصلی یا زیربنایی آنها گروه بندی کرد. نتایج دو مطالعه نشان داده است که وقتی یک سطح خاص از یک استعاره عام با سطح مشخص دیگری از همان استعاره آغاز می‌شود، فرآیند درک آن استعاره تسهیل می‌شود (خاتین زاده و همکاران، ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳).

بیشتر مفاهیم انتزاعی رایج مانند زمان، حالت، تغییر، علیت، کنش، هدف و وسیله که به تعبیر لیکاف در قلب نظام‌های مفهوم‌سازی انسان جای دارند و به طور استعاری مفهوم‌سازی می‌شوند با وجود استعاره ساختار - رویداد امکان پذیر می‌شود (لیکاف و جانسون، ۱۳۹۷ : ۳۴۵). لیکاف در ضمن بیان مفاد نظریه معاصر استعاره شرح می‌دهد که جنبه‌های مختلف ساختار رویداد، به روش شناختی از طریق استعاره بر حسب فضا، حرکت [قابل تفسیر به شیئی] و نیرو توصیف می‌شوند. وی به همراه دانشجویانش توانست نگاشت کلی را برای حالت‌ها، تغییرات، علت‌ها، کنش‌ها، هدف‌ها، ابزارها، مشکلات پیشرفت، رویدادهای خارجی و نیز فعالیت‌های هدف‌مند در زبان انگلیسی مشخص کند که بر گستره فوق‌العاده وسیعی از موارد برای یک یا چند جنبه از استعاره‌های ساختار رویداد تعمیم می‌یابد. از زمان طرح مسئله توسط لیکاف تا همین امروز، موضوع تعمیم نه تنها امری بین‌زبانی شمرده می‌شود بلکه طبق تحقیقات متفاوت‌تر و جدیدتر حتی در زبان‌های غیرگفتاری نیز جهانی بودن آن پذیرفته شده

است. به عنوان مثال روش^۳ (۲۰۱۶) هنگامی که بررسی استعاره ساختار - رویداد را در زبان‌های انگلیسی، مجارستانی، چینی و عربی در رابطه با زبان اشاره انجام داد، مشخص کرد که ادعای جهانی بودن این استعاره در زبان اشاره نیز صدق می‌کند.

با توجه به اینکه استعاره‌های عام پایه برای احساسات، همه در سلسله مراتب (استعاره‌های عام [رویداد-ساختار] / [ویژگی‌ها، موجودیت‌اند] / [حالت‌ها، مکان‌اند])^۴ مشترک هستند (لیکاف و همکاران، ۱۹۹۱)، استعاره‌های عامی که در این سه کتاب بررسی خواهیم کرد به [احساسات، شیء‌اند]^۵، [احساسات، مکان‌اند]^۶ و [احساسات نیرو اند]^۷ اختصاص خواهد یافت و در پی این خواهیم بود که با تعیین بسامد وقوع این سه استعاره سطح عام مشخص کنیم که تمایل نویسندگان به استفاده از کدامیک بیشتر بوده است و آیا استعاره‌های عام در این سه زبان جهانی هستند یا فرهنگ ویژه؟

پیشینه پژوهش

لیو^۸ و ژاو^۹ (۲۰۱۳) در مورد مفهوم‌سازی استعاره‌های احساسات شادی و غم در زبان انگلیسی و چینی، یو^{۱۰} (۱۹۹۵) در بررسی تطبیقی عبارات استعاری خشم و شادی در زبان‌های انگلیسی و چینی، الشریف^{۱۱} (۲۰۰۷) در مورد استعاره‌های مفهومی خشم و شادی در زبان‌های انگلیسی و عربی، حمدی^{۱۲} (۲۰۱۶) استعاره‌های شادی در سه زبان انگلیسی، عربی و اسپانیایی، ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۷) استعاره‌های مفهومی در ضرب‌المثل‌های حوزه عواطف و احساسات زبان‌های فارسی، انگلیسی و ترکی را مقایسه کرده و نتیجه‌ای که تمامی این پژوهش‌ها گرفتند دلالت بر جهانی بودن و بعضاً فرهنگ ویژه بودن استعاره‌های مفهومی است. روش^{۱۳} (۲۰۱۶) استعاره «رویداد-ساختار» را در زبان‌های انگلیسی، مجارستانی، چینی و عربی در رابطه با زبان اشاره بررسی نمود و ادعای جهانی بودن استعاره «رویداد-ساختار» در زبان اشاره را مطرح کرد. نرلیچ^{۱۴} و همکاران (۲۰۰۰) معتقدند که استعاره‌های مورد استفاده در گزارش‌های خبری و اینترنت، مانند «اندام‌های کلون شده، کشت می‌شوند»^{۱۵}، «گیاهان اصلاح‌شده ژنتیکی، قاتل هستند»^{۱۶} و غیره را می‌توان به استعاره‌های عام بالاتری مانند «کلون‌ها، گیاهان هستند»^{۱۷} و «گیاهان، انسان هستند» نسبت داد.

روش‌شناسی پژوهش

³ Roush

⁴ GENERIC: EVENT STRUCTURE / ATTRIBUTES ARE ENTITIES / STATES ARE LOCATION

⁵ EMOTIONS ARE OBJECTS

⁶ EMOTIONS ARE LOCATION

⁷ EMOTIONS ARE FORCES

⁸ Liu

⁹ Zhao

¹⁰ Yu

¹¹ El-Sharif

¹² Hamdi

¹³ Roush

¹⁴ Nerlich

¹⁵ cloned organs are farmed

¹⁶ genetically modified plants are killers

¹⁷ CLONES ARE PLANTS

چارچوب نظری پژوهش، نظرات لیکاف و جانسون، و دیدگاه‌های اصلاحی کوچش درباره «استعاره مفهومی» است. در پژوهش حاضر روش پیکره‌ای به کار گرفته شده است و برای استخراج داده‌ها از روش «جستجوی واژه‌های حوزه‌ی مقصد» استفاده شده است که یکی از استراتژی‌های مطرح شده استفانویچ^{۱۸} (۲۰۰۶) است. طبق این استراتژی واژه‌ی «شادی» و معادل‌های آن در زبان‌های فارسی، انگلیسی و عربی و سپس مترادف‌های هر یک در سه زبان استخراج گردید. این معادل‌ها و مترادف‌ها به عنوان کلیدواژه در پیکره‌های داستانی مورد نظر برای یافتن استعاره‌های مفهومی، مناسب با حوزه‌ی مفهومی «شادی» به کار برده شدند. توصیف و تحلیل نمونه‌های دارای استعاره، با بررسی حوزه‌های مبدأ و نام نگاشت‌های موجود به شیوه‌ی مقایسه‌ای انجام پذیرفت. محمودی و همکاران (۱۴۰۱ و ۱۴۰۲) پیش‌تر همین شیوه را برای بررسی استعاره‌های مفهومی حوزه‌ی عاطفه‌ی «غم» و «خشم» در داستان‌هایی که اکنون مورد بحث قرار گرفته به کار برده‌اند.

تحلیل داده‌ها

با ثبت بسامد وقوع سه استعاره‌ی سطح عام [احساسات، شیئی‌اند]، [احساسات، مکان‌اند] و [احساسات، نیرواند] در این سه داستان می‌توانیم با تمایل نویسندگان به استفاده از آن‌ها در مورد جهانی یا فرهنگ ویژه بودن استعاره‌های مفهومی از دیدگاه شناختی به نتایجی برسیم

در ادامه ابتدا استعاره‌های سطح عام موجود در داستان سنگ صبور را با توجه به استعاره‌های خاص شناسایی می‌کنیم. چوبک استعاره‌ی عام [احساسات، شیئی‌اند] را در ۲ مورد، استعاره‌های خاص [شادی شیئی / وسیله / دارایی است]، و [شادی پایین است] به کار برده است. در جمله‌ی: «من که باورم نمی‌آید که تو نیس و نابود بشی . با این زندگی گندی که داشتی، چه خنده و نشاطی داشتی.» استعاره‌ی سطح خاص [شادی شیئی / وسیله / دارایی است] دیده می‌شود. این مفهوم از استعاره‌ی سطح عام [ویژگی‌ها، دارایی‌اند] گرفته شده که با استعاره‌ی سطح عام یاد شده یعنی [احساسات، شیئی‌اند] در ارتباط است. استعاره‌ی سطح عام [ویژگی‌ها، دارایی‌اند] زیر مجموعه‌ی دو استعاره‌ی سطح عام‌تر [حالت‌ها، مکان‌اند] و [مکان‌ها، دارایی‌اند] هستند. دو استعاره‌ی مذکور با پیوندی که با استعاره‌ی سطح عام‌تر [ویژگی‌ها، ظرف‌اند] می‌بایند به استعاره‌ی سطح عام [ساختار رویداد] ارتباط پیدا می‌کنند.

استعاره‌ی خاص [شادی پایین است]: «گه تو را ببینه از خوشحالی می‌زنه زیر خنده.» استعاره‌ی عام مربوط به این استعاره‌ی خاص، [ویژگی‌ها، ویژگی‌های فیزیکی‌اند]^{۱۹}، [مقدار، ویژگی فیزیکی است]^{۲۰}، [مقدار عمودی است]^{۲۱} در تعامل با استعاره‌ی عام [ثبات عاطفی در تماس بودن با زمین است]^{۲۲} قرار دارد.

چوبک استعاره‌ی عام [احساسات، مکان‌اند] را در ۳ مورد، استعاره‌های خاص [شادی سفر است]، [شادی ظرف / مکان است]، [عضو بدن، ظرف شادی است] به کار برده‌است. موارد زیر را در این خصوص می‌بینیم:

استعاره‌ی سطح خاص [شادی سفر است] در جمله: «آخر من که ترا هیچوقت ندیده و نشناخته‌ام . چه دشمنی با تو دارم؟ من از این کار خودم خوشم می‌آید»، دیده می‌شود. چنانکه یادآور شده‌ایم. استعاره‌ی سطح عام‌تر مربوط به این جمله استعاره‌ی سطح عام [کنش هدفمند طولانی، سفر است]^{۲۳} به حساب می‌آید که خود زیر مجموعه‌ی استعاره‌ی سطح عام‌تر [حالت‌ها، مکان‌اند] است.

¹⁸ Stefanowitsch

¹⁹ PROPERTIES ARE PHYSICAL PROPERTIES

²⁰ AMOUNT IS A PHYSICAL PROPERTY

²¹ AMOUNT IS VERTICALITY

²² EMOTIONAL STABILITY IS CONTACT WITH THE GROUND

²³ LONGTERM PURPOSEFUL ACTION IS A JOURNEY

لیکاف این استعاره را چنین توضیح می‌دهد: «درگیر شدن در یک اقدام طولانی‌مدت شامل تغییر حالت، هدف و رویدادهای خارجی است که بر فرد تأثیر می‌گذارد. تغییری که فرد هنگام درگیر شدن در فعالیت متحمل می‌شود به عنوان حرکت از یک مکان به مکان دیگر درک می‌شود. تغییری که فرد با تأثیرگذاری رویدادهای بیرونی بر وی متحمل می‌شود، به عنوان کنترل بر مکان آن‌ها که توسط یک نیروی خارجی اعمال می‌شود تلقی می‌گردد. بنابراین، رویدادهای خارجی به عنوان چیزهایی (یا سیالی) در حرکت، با جهت و سرعت و با نیرویی که می‌تواند بر سفر فرد تأثیر بگذارد، دیده می‌شود» (لیکاف، ۱۹۹۱: ۳۶). در مثال بالا شادی به عنوان رویدادی بیرونی بر فرد تأثیر گذاشته و باعث حرکت می‌شود.

استعاره خاص [شادی ظرف / مکان است]: «این‌ها با هم تفاوتی ندارد. کج و کوله شدن پوست صورت و لب‌هاست. میان غم و شادی یک موفاصله است.» این استعاره زیرمجموعه استعاره عام [حالاتها، مکان‌اند] است.

استعاره خاص [عضو بدن ظرف شادی است]: «جان سلطون و گوهر و شیخ محمود و کاکل زری، همه گم و گور شدن. وختی گوهر گم شد دلم به کاکل زری خوش بود»، زیرمجموعه استعاره سطح عام [اشیاء، ظرف احساسات‌اند]^{۲۴} شمرده می‌شود که با استعاره [بدن، ظرف احساسات است]^{۲۵} پیوند داشته و به استعاره سطح عام تر [احساسات، مکان‌اند] مربوط می‌شود.

صادق چوبک استعاره عام [احساسات، نیرواند] را در ۷ مورد استعاره‌های خاص [شادی، نیرو است]، [شادی، جنون است]، [شادی، مرگ است]، [شادی، زندگی است]، [شادی، سرزندگی است]، [شادی، حس دلپذیر فیزیکی است] و [شادی، شور و شوق است] به کار برده است.

در جمله: «هر چی داد بزنم بابا خودش از خوشی مرد، می‌گن تو قاتلی باید دارت بزنیم» استعاره سطح خاص [شادی، مرگ است] مطرح شده است. این استعاره نیز زیرمجموعه استعاره سطح عام تر [رویداد - ساختار] به حساب می‌آید. حداقل این استعاره سطح عام و این استعاره سطح خاص به ترتیب از عام به خاص عبارتند از: [ویژگی‌ها، ظرف‌اند]، [حالاتها، مکان‌اند]، [حالاتها، نیرواند]، [احساسات، نیرواند]، [نیروهای روانی، نیروهای فیزیکی‌اند].

جمله: «زروان دیو درشت اندام ترسناکی است با تن خالی با دو شاخ منحنی چرک زنگ خورده و چشمان آتش‌بار مهره‌ای را پیش می‌راند و تندرآسا می‌غرد. از بازی خودش شادمان است»، استعاره سطح خاص [شادی، شور و شوق است] دیده می‌شود که مربوط به استعاره عام [احساسات نیرواند] است.

استعاره خاص [شادی سرزندگی است]: «ین فقط یک شوخی بود که دیشب بنظرم رسید و خواستم امروز با ابراز آن موجبات انبساط خاطر خسرو را فراهم آورم.» این استعاره، با استعاره [علت‌ها، نیروهای فیزیکی‌اند]^{۲۶} در تعامل است.

استعاره سطح خاص [شادی نیرو است] به عنوان یکی از استعاره‌های مربوط به استعاره سطح عام [نیروهای روانی، نیروهای فیزیکی‌اند] در جمله زیر دیده می‌شود: «گر همیشه آزاد باشی خوشی زیر دلت می‌زنه و رنج یادت میره.»

با توجه به نتایجی که به دست آمده است استعاره سطح عام [احساسات، شیئی‌اند] در ۲ مورد، [احساسات، شیئی‌اند] ۳ مورد و [احساسات، نیرواند] در ۷ مورد دیده شدند، می‌توان گفت که صادق چوبک یا به عبارتی فارسی‌زبانان برای بیان مفهوم انتزاعی شادی، بیشتر از مفهوم نیرو استفاده می‌کنند و مفاهیم مکان و شیئی با تفاوت زیاد در جایگاه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

²⁴ OBJECTS ARE ENTITIES FOR EMOTIONS

²⁵ BODY IS CONTAINER FOR EMOTIONS

²⁶ CAUSES ARE PHYSICAL FORCES

جدول ۱. فراوانی استعاره‌های عام در داستان سنگ صبور برای بیان حوزه مفهومی «شادی»

سنگ صبور	استعاره عام حوزه «شادی»
۲	[احساسات، شیء‌اند]
۳	[احساسات، مکان‌اند]
۷	[احساسات، نیرواند]

استعاره‌های سطح عام در خشم و هیاهو

در زمینه استفاده از استعاره‌های عام [احساسات، شیء‌اند]، [احساسات، مکان‌اند] و [احساسات، نیرواند]، فاکنر استعاره عام [احساسات، شیء‌اند] را در سه استعاره خاص به کار برده است که شامل: [شادی شیء / وسیله / دارایی است]، [شادی دشمن در میدان نبرد است]، [شادی زمان است]، نمونه‌هایی از آن‌ها در ادامه آمده است:

استعاره خاص [شادی شیء / وسیله / دارایی است]، زیرمجموعه استعاره‌های عام [احساسات، شیء هستند] و [حالت‌ها، مکان هستند] می‌باشد.

What they change his name for then if aint trying to help his luck?

(پس اگر نمی‌خوان به بختش کمک کنن چرا اسمشو عوض می‌کنن؟)

استعاره خاص [شادی زمان است].

“Better luck next time,” I says. “What do you want?”

(می‌گویم: اگر خدا بخواهد دفعه دیگر عجله نمی‌کنم. حالا چی می‌خواهی؟)

فاکنر استعاره عام [احساسات، مکان‌اند] را در پنج استعاره خاص به کار برده است. این پنج فقره شامل این موارد است: [شادی ظرف / مکان است]، [شادی ماده / مایع در ظرف است]، [شادی سفر است]، [صدا ظرف شادی است] و [شادی در بهشت بودن است]؛ نمونه‌هایی از آن‌ها در ادامه آمده است:

در استعاره خاص [صدا ظرف شادی است]، با در نظر گرفتن سلسله مراتب از خاص به عام، ابتدا به استعاره سطح عام [اشیا موجودیتی برای احساسات در درون فردند] و در سطحی عام‌تر به استعاره [حالت‌ها، مکان‌اند] می‌رسیم.

“I’m glad to hear that,” I says. “I wasn’t sure. I thought I might have been mistaken. Do you want anything?”

(می‌گویم: خوشحالم که این را می‌شنوم. مطمئن نبودم. فکر می‌کردم شاید اشتباه کرده باشم. ببینم، چیزی می‌خواستی؟)

استعاره خاص [شادی ظرف / مکان است]، استعاره عام مربوطه [احساسات، موجودیت‌اند] است.

Like I say, if we’ve got to feed another mouth and she won’t take that money, why not send him down to Jackson. He’ll be happier there, with people like him.

(همانطور که گفته‌ام، اگر ناچاریم یک شکم دیگر را سیر کنیم و مادر هم آن پول را نگیرد، چرا بن را روانه جکسون نکنیم، آنجا در کنار همپالکی‌هایش خوشحالت‌تر می‌شود.)

استعاره خاص [شادی ماده/مابع در ظرف است].

“I told you two years ago. They aint no luck on this place.”

(دو سال پیش به‌ات گفتم، بخت از اینجا برگشته.)

هم چنین ویلیام فاکنر استعاره عام [احساسات، نیرواند] را در ۶ مورد استعاری خاص به کار برده است که شامل: استعاره‌های خاص [شادی برتری اجتماعی است.]، [شادی شور و شوق است.]، [شادی لذت است.]، [شادی حس دلپذیر فیزیکی است.]، [شادی سلامتی است] و [شادی بو و مزه است.] نمونه‌هایی از کاربردهای آن در ادامه می‌بینیم:

در استعاره خاص [شادی برتری اجتماعی است.] استعاره سطح عام [نیروهای روانی، نیروهای فیزیکی‌اند] را شاهدیم.

“Thanky, young marster. Thanky.” Then the train began to move.

(«ممنونم، ارباب جوان، ممنونم.» آن وقت قطار یواش یواش راه افتاد.)

استعاره خاص [شادی شور و شوق است].

I could see her face a blur against his shoulder he held her in one arm like she was no bigger than a child he extended his hand glad to know you

(صورت کدی را می‌دیدم که مثل لکه‌ای روی شانه او بود و او با یک دست بغلش کرده بود انگار کدی بچه‌ای بیش نباشد دست پیش آورد از آشناییتان خوشوقتیم)

استعاره خاص [شادی سلامتی است.] استعاره‌های عام این استعاره خاص به ترتیب عام‌تر شامل: [احساسات، نیرواند] و [نیروهای روانی، نیروهای فیزیکی هستند].

“I’m glad you feel well enough to come down,” I says to Mother

(به مادرم می‌گویم: خوشحالم حالت آن قدر خوب بوده که بیایی پایین.)

استعاره خاص [شادی حس دلپذیر فیزیکی است].

The band was playing again, a loud fast tune, like they were breaking up. I reckon they’d be satisfied now

(دسته ساز زن‌ها دوباره می‌زدند، آهنگی بلند و تند، انگار داشتند بساطشان را جمع می‌کردند. گمان حالا دیگر راضی می‌شدند.)

با توجه به موارد ذکر شده مشخص می‌شود که فاکنر نیز در داستان خشم و هیاهو برای بیان مفهوم انتزاعی شادی بیشتر از استعاره عام [احساسات، نیرواند] بهره برده است.

جدول ۲. فراوانی استعاره‌های عام در داستان خشم و هیاهو برای بیان حوزه مفهومی «شادی»

خشم و هیاهو

استعاره عام حوزه «شادی»

۳	[احساسات، شیئی‌اند]
۵	[احساسات، مکان‌اند]
۶	[احساسات، نیرواند]

استعاره‌های سطح عام در میرامار

در زمینه استفاده از استعاره‌های عام [احساسات، شیئی‌اند]، [احساسات، مکان‌اند] و [احساسات، نیرواند]، نجیب محفوظ استعاره عام [احساسات، شیئی‌اند] را در ۴ استعاره خاص به کار برده است که حوزه‌های مبدأ «دارایی / شیئی / وسیله، پاکیزگی، حیوان در بند، و دشمن در میدان نبرد» را شامل می‌شود. نمونه‌هایی برای برخی از استعاره‌های یاد شده را اینجا می‌توان دید.

استعاره خاص [شادی شیئی / وسیله / دارایی است]: رمقتها یا کبار و سعادة (با خوشرویی و غرور نگاهی به او کردم).

استعاره خاص [شادی حیوان در بند است]: لم أتمالك من الضحك . (توانایی کنترل خنده‌ام را نداشتم).

نجیب محفوظ استعاره عام [احساسات، مکان‌اند] را در سه استعاره خاص به کار برده است که شامل حوزه‌های مبدأ «مایع / ماده در ظرف، عضو بدن ظرف و مکان / ظرف» می‌شود. استعاره خاص [شادی مایع / ماده در ظرف است]: زیر مجموعه استعاره عام [اشیا موجودیت‌هایی برای احساسات در درون انسان‌اند]: اجتاحنی إحساس غریب بالفرح و الضيق معاً (حس عجیبی از شادی و اندوه وجودم را سرشار کرد).

استعاره خاص [عضو بدن ظرف شادی است]: ثم اختلجت العينان الزرقاوان (و چشمان آبی‌اش شادمانه درخشیدند).

استعاره خاص [شادی ظرف / مکان است]: /شاب هزه الشباب / فاشترک فی تخت مطرب ذات ليله . (شبی را در پای بساط مثلاً مطربی گذرانده)

نجیب محفوظ در داستان میرامار ۸ استعاره خاص از زیر مجموعه استعاره عام [احساسات، نیرواند] را به کار برده است. این موارد شامل حوزه‌های مبدأ: «گرما / حرارت، دیوانگی، نیروی طبیعی، شور و شوق، مزه، حس دلپذیر فیزیکی، سرزندگی و مهربانی» است. در زیر نمونه‌هایی برای برخی از این استعاره‌ها آورده شده است.

استعاره خاص [شادی شور و شوق است]: إنبعثت فیهما روح نشاط دفاقی جرفت من قلبیهما شوائب القلق و الکآبه (و روح شادی در آن‌ها دمیده شد و نشانه‌های اندوه و اضطراب به پس نشست).

استعاره خاص [شادی گرما / حرارت است]: استعاره عام مربوطه [احساسات قوی، گرم‌اند]:

لثمت الفتاه یدها مشرقه الوجه لحراره الترحیب (آزهره) با چهره‌ای شکفته از اشتیاق دیدار، دستش را بوسید).

استعاره خاص [شادی دیوانگی / جنون است]: استعاره عام مربوطه [احساس قوی، دیوانگی است]:

و سهرت سهرت عجیبه معربده موشاه بأبهج الحماقات (شب‌نشینی عجیبی راه انداختیم همراه با سرور انگیزترین حماقت‌ها).

استعاره خاص [شادی نیروی طبیعی است]: زیر مجموعه استعاره عام [نیروهای روانی، نیروهای فیزیکی‌اند] به حساب می‌آید.

فتحت لی الباب مرحبه (خوشامدگوییان در را باز کرد).

استعاره خاص [شادی سرزندگی است.]: *فقالت لی المدام باسمه (مادام خندان به من گفت).*

استعاره خاص [شادی حس دلپذیر فیزیکی است.]: *لکنه لایشک فی سعاده الزوجیه (اما هیچ وقت به سعادت خانوادگی اش شک نکرده بود).*

جدول ۳. فراوانی استعاره‌های عام در داستان *میرامار* برای بیان حوزه مفهومی «شادی»

میرامار	استعاره عام حوزه «شادی»
۴	[احساسات، شیء‌اند]
۳	[احساسات، مکان‌اند]
۸	[احساسات، نیرواند]

مقایسه داستان‌های *سنگ صبور* و *خشم و هیاهو*، حوزه مفهومی «شادی»

در مورد استعاره‌های عام باید گفت که استعاره‌های عام غالب در *سنگ صبور* استعاره [احساسات، شیء‌اند] با بسامد ۲ مورد، [احساسات، مکان‌اند] با بسامد ۳ مورد و استعاره [احساسات، نیرواند] با بسامد ۷ مورد بودند. این امر نشان می‌دهد که صادق چوبک بیشتر از استعاره [احساسات، نیرواند] استفاده کرده است. در *خشم و هیاهو*، فاکتور از استعاره‌های عام [احساسات، شیء‌اند] با بسامد سه مورد، [احساسات، مکان‌اند] با بسامد پنج مورد و [احساسات، نیرواند] با بسامد شش مورد بهره برده است. با مقایسه استعاره‌های غالب در این دو داستان مشخص می‌شود که این دو اثر در مفهوم‌سازی احساس انتزاعی شادی در سطح استعاره‌های عام تقریباً یکسان هستند و از استعاره [احساسات، نیرواند] بیشترین بهره را برده‌اند. شباهت‌های بین دو داستان نشأت گرفته از شناخت تجسم یافته جهانی بوده و هم‌چنانکه انتظار می‌رود تفاوت‌ها به فرهنگ - ویژه بودن استعاره باز می‌گردد.

جدول ۴. مقایسه فراوانی استعاره‌های عام در داستان‌های *سنگ صبور* و *خشم و هیاهو* برای بیان حوزه مفهومی «شادی»

استعاره عام حوزه «شادی»	سنگ صبور	خشم و هیاهو
[احساسات، شیء‌اند]	۲	۳
[احساسات، مکان‌اند]	۳	۵
[احساسات، نیرواند]	۷	۶

مقایسه داستان‌های *سنگ صبور* و *میرامار*، حوزه مفهومی «شادی»

هم‌چنانکه اشاره شد استعاره عام در *سنگ صبور* استعاره [احساسات، شیء‌اند] با بسامد ۲ مورد، [احساسات، مکان‌اند] با بسامد ۳ مورد و استعاره [احساسات، نیرواند] با بسامد ۷ مورد غلبه داشتند. می‌توان دانست که صادق چوبک بیشتر از استعاره [احساسات، نیرواند] استفاده کرده است. در *میرامار*، محفوظ بیشتر از استعاره‌های عام [احساسات، شیء‌اند] با بسامد چهار مورد و [احساسات، نیرواند] با بسامد هشت مورد بهره برده است. با مقایسه استعاره‌های غالب در داستان‌های *سنگ صبور* و *خشم و هیاهو* مشخص می‌شود که این دو اثر در مفهوم‌سازی

احساس انتزاعی شادی در سطح استعاره‌های عام تقریباً یکسان هستند و از استعاره [احساسات، نیرواند] بیشترین بهره را برده‌اند. مطابق دانسته‌های قبل شباهت‌های بین دو داستان نشأت گرفته از شناخت تجسم یافته جهانی بوده و تفاوت‌ها به فرهنگ - ویژه بودن استعاره باز می‌گردد.

جدول ۵. مقایسه فراوانی استعاره‌های عام در داستان‌های سنگ صبور و میرامار برای بیان حوزه مفهومی «شادی»

میرامار	سنگ صبور	استعاره عام حوزه «شادی»
۴	۲	[احساسات، شیء‌اند]
۳	۳	[احساسات، مکان‌اند]
۸	۷	[احساسات، نیرواند]

مقایسه داستان‌های خشم و هیاهو و میرامار، حوزه مفهومی «شادی»

در خشم و هیاهو، فاکنر بیشتر از استعاره‌های عام [احساسات، شیء‌اند] با بسامد سه مورد، [احساسات، مکان‌اند] با بسامد پنج مورد و [احساسات، نیرواند] با بسامد شش مورد بهره برده است. در میرامار، محفوظ نیز بیشتر از استعاره‌های عام [احساسات، شیء‌اند] با بسامد چهار مورد و [احساسات، نیرواند] با بسامد هشت مورد استفاده کرده است. با مقایسه استعاره‌های عام غالب در داستان‌های خشم و هیاهو و میرامار پی می‌بریم که این دو داستان در مفهوم‌سازی احساس انتزاعی شادی یکسان هستند و از استعاره [احساسات، نیرواند] بیشترین بهره را برده‌اند. هم‌چون موارد قبل شباهت‌های بین دو داستان نشأت گرفته از شناخت تجسم یافته جهانی بوده و تفاوت‌ها به دلیل فرهنگ - ویژه بودن استعاره ایجاد شده است.

جدول ۶. مقایسه فراوانی استعاره‌های عام در داستان‌های خشم و هیاهو و میرامار برای بیان حوزه مفهومی «شادی»

میرامار	خشم و هیاهو	استعاره عام حوزه «شادی»
۴	۳	[احساسات، شیء‌اند]
۳	۵	[احساسات، مکان‌اند]
۸	۶	[احساسات، نیرواند]

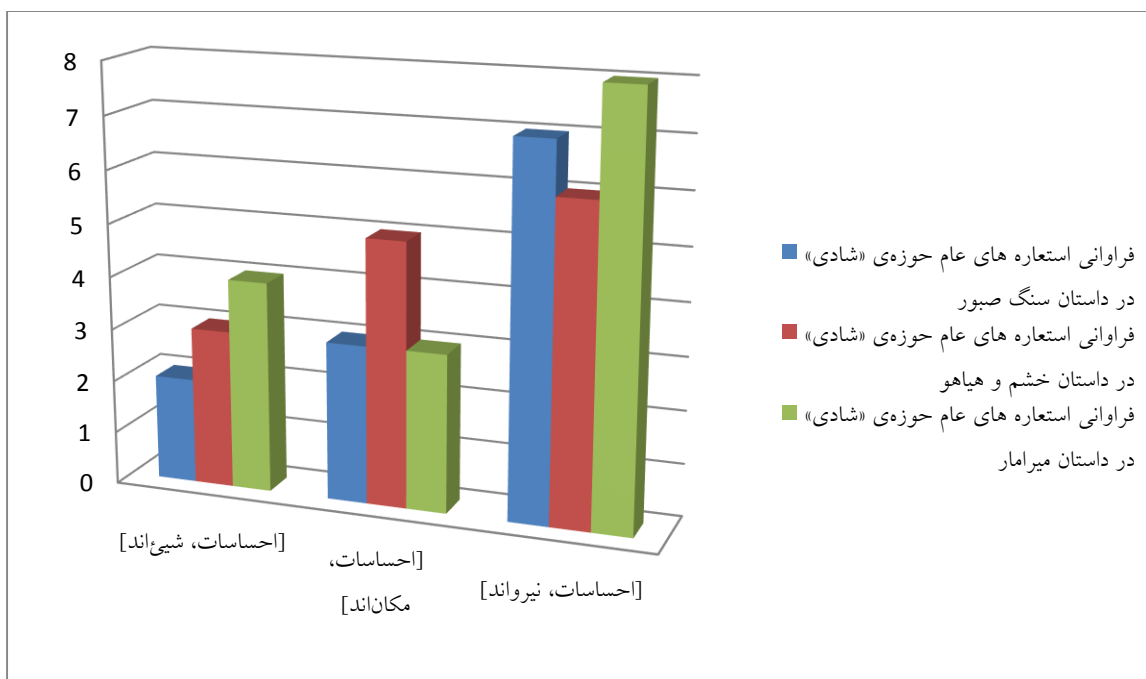
مقایسه سه داستان، سنگ صبور، خشم و هیاهو، و میرامار، حوزه مفهومی «شادی»

دانستیم که استعاره‌های مشترک بین سه کتاب عبارت بودند از: [شادی شیئی / وسیله / دارایی است]، [شادی ظرف / مکان است] که استعاره عام مربوط به آن‌ها به ترتیب [احساسات، شیء‌اند] و [احساسات، مکان‌اند] محسوب می‌شود و استعاره خاص [شادی حس دلپذیر فیزیکی است] و [شادی شور و شوق است] که استعاره عام مربوط به آن‌ها [احساسات، نیرواند] است. هر سه داستان بیشترین بهره را از

استعاره [احساسات نیرواند] برده‌اند که نشانه جهانی بودن استعاره‌هاست و از آنجا که بسامدهای استعاره‌های عام نامبرده شده در این داستان‌ها متفاوت هستند این تفاوت نشانگر فرهنگ-ویژه بودن آن‌هاست.

جدول ۷. مقایسه فراوانی استعاره‌های عام در داستان‌های سنگ صبور، خشم و هیاهو و میرامار برای بیان حوزه مفهومی «شادی»

میرامار	خشم و هیاهو	سنگ صبور	استعاره عام حوزه «شادی»
۴	۳	۲	[احساسات، شیء‌اند]
۳	۵	۳	[احساسات، مکان‌اند]
۸	۶	۷	[احساسات، نیرواند]

نمودار ۱. مقایسه فراوانی استعاره‌های عام در داستان‌های سنگ صبور، خشم و هیاهو و میرامار برای بیان حوزه مفهومی «شادی»

به این ترتیب در مورد موضوع «جهانی بودن» استعاره‌های مفهومی از دیدگاه شناختی به نتایج خواهیم رسید. می‌دانیم که برخی محققان مانند آلبوفالاسا و همکاران (۲۰۲۰) ایده جهانی بودن برخی استعاره‌های مفهومی را نمی‌پذیرند و برخی نیز مانند پیرزاد و همکاران (۲۰۱۲) [۱۳۹۱] این ایده را تأیید می‌کنند.

نتیجه گیری

مطالعاتی که انجام شده نشان می دهد که مفاهیم انتزاعی از طریق استعاره های مفهومی و استعاره های عام مربوطه در زبان روزمره ساده سازی می شوند و زبان های مختلف تنها تأثیرات منطقه ای خود را بر این فرایند شناختی عام باقی می گذارند. بررسی های این مقاله تایید کننده این مطلب است که مفاهیم انتزاعی رایج که در قلب نظام های مفهوم سازی انسان جای دارند و به طور استعاری مفهوم سازی می شوند با وجود استعاره های ساختار - رویداد امکان پذیر می شوند.

استعاره های عام برساخته از احساس «شادی» در سه کتاب بنابر مقایسه ی سه داستان سنگ صبور ، خشم و هیاهو و میرامار به نظر می رسد که نجیب محفوظ در زبان عربی بیش از فاکنر و چوبک به تبدیل مفاهیم انتزاعی توجه داشته است.

منابع

ابراهیمی، بهروز؛ عامری، حیات و ابوالحسنی چیمه، زهرا. (۱۳۹۷). بررسی تطبیقی استعاره های مفهومی در ضرب المثل های حوزه عواطف و احساسات زبان های فارسی، انگلیسی و ترکی. رساله دکتری. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.

لیکاف، جورج و جانسون، مارک. (۱۳۹۷). استعاره هایی که با آن ها زندگی می کنیم، ترجمه جهان شاه میرزابیگی، ویراست دوم، چاپ اول، تهران: آگاه

محمودی برمسی، نسرین، ایرجی، مریم، & شیروان، ژینوس. (۱۴۰۱). استعاره مفهومی حوزه ی خشم در داستانهای سنگ صبور، خشم و هیاهو و میرامار. مطالعات نقد ادبی، ۱۷(۵۲)، ۴۵-۸۱.

محمودی برمسی، نسرین، ایرجی، مریم، & شیروان، ژینوس. (۱۴۰۲). بررسی استعاره مفهومی حوزه ی ترس در سه اثر داستانی به زبان های فارسی، انگلیسی و عربی. زبان شناخت، ۱۴(۱)، ۲۴۷-۲۸۱.

وحدت، صدیقه، خاتین زاده، امید، & یزدانی فضل آبادی، بابک. (۱۳۹۴). تناسب استعاری: ویژگی های معنایی و میزان تناسب بین موضوع و رسانه در استعاره. پژوهش های نوین در مطالعات زبان انگلیسی، ۲(۴)، ۳۵-۵۸.

Albufalasa, Mervat & Vorobeve, Yulia. (2020). Realizations of Conceptual Metaphors of ANGER in Arabic, Russian and English: A Contrastive Corpus-Based Approach. *International Journal of English Linguistics*, 10. 264.

El-Sharif, Ahmad. (2007). *Metaphorical Conceptualization of Happiness and Anger in English and Arabic: A Comparative Study*. PhD dissertation. Yarmouk University, Irbid.

Hamdi, Sondes. (2016). A Cognitive Study of Happiness Metaphors in English, Tunisian Arabic and Spanish. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 6(1).

Khatin-Zadeh, Omid & Banaruee, Hassan & Yazdani Fazlabadi, Babak. (2022). A cognitive perspective on basic generic metaphors and their specific-level realizations. *Polish Psychological Bulletin*. 53. 60-65.

Khatin-Zadeh, Omid & Farsani, Danyal & Hu, Jiehui & Farina, Mirko & Banaruee, Hassan & Marmolejo-Ramos, Fernando. (2023). Distributed embodiment of metaphorical hope in hand, head, and eyebrow gestures. *Frontiers in Psychology*. 14.

- Kövecses, Z. (1995). American Friendship and the Scope of Metaphor. *Cognitive Linguistics*, 6, 315-346.
- Lakoff, George; Espenson, Jane & Schwartz, Alan. (1991). *Master Metaphor List, SECOND DRAFT COPY*. University of California at Berkeley
- Liu, Xiao & Zhao, Guodong. (2013). A Comparative Study of Emotion Metaphors between English and Chinese. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(1), 155-162.
- Roush, Daniel. (2016). The Expression of the Location Event-Structure Metaphor in American Sign Language. *Sign Language Studies*. 16. 389-432.
- Nerlich, Brigitte; Clarke, David D. & Dingwall, Robert. (2000). Clones and crops. The use of stock characters and word play in two debates about bioengineering. *Metaphor and Symbol*. 15(4), 223-240.
- Pirzad Mashak, Shahrzad ;Pazhakh, Abdolreza & Hayati, Abdolmajid. (2012). A Comparative Study on Basic Emotion Conceptual Metaphors in English and Persian Literary Texts. *International Education Studies* 5(1).
- Stefanowitsch, Anatol. (2006). Corpus-based approaches to metaphor and metonymy. *Corpus-based Approaches to Metaphor and Metonymy*. 1-16.
- Yu, Ning .(1995). Metaphorical Expressions of Anger and Happiness in English and Chinese. *Metaphor and Symbolic Activity*, 10(2), 59-92.

Generic metaphor of Happiness in the Patient Stone, Sound and Fury and Miramar

Abstract

The present research, focusing on conceptual metaphors, seeks to find meaningful similarities and differences in the field of generic metaphors in the emotional field of "happiness" between three fictional works, the Patient Stone (Persian), Sound and Fury (English) and Miramar (Arabic). In this research, corpus method has been used and data extraction has been done by searching keywords related to the target domain of "happiness" and according to the relevant linguistic context. The description and analysis of examples have been done comparatively to investigate the areas of source and existing mappings. As the statistical analysis of the present study proves, these three stories share generic metaphors, [EMOTIONS ARE OBJECTS], [EMOTIONS ARE LOCATION] and [EMOTIONS ARE FORCES] with different frequencies. All three stories have benefited the most from the metaphor [EMOTIONS ARE FORCES], which is a sign of the universality of generic metaphors, and since the frequencies of generic metaphors mentioned in these stories are different, these differences indicate that they are culture-specific.

Key words: Generic metaphor, Happiness, the Patient Stone, Sound and Fury, and Miramar